

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 2 (114) лютий 2023 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Бондар О.Б. – канд. с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – д-р. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.А. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос.
в галузі культурології

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Горобей М.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Почужевський О.Д. – канд. техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Хімічні науки

Козьма А.А. – канд. хім. наук

Військові науки

Можаровський В.М. – д-р військ. наук

Міжнародна наукова рада

Adam Wrobel – Doktor, Associate Professor (Poland)

Arkadiusz Adamczyk – Professor, Dr hab. in Humanities (Poland)

Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)

Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)

Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)

Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial management (Iran)

Michal Sojka – Doctor in Engineer (Poland)

Stanislaw Kunikowski – Associate Professor, Dr hab. (Poland)

Wioletta Wojciechowska – Doctor of Medical Sciences (Poland)

*Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
НБУ ім. В.І. Вернадського, Google Scholar, CrossRef, Index Copernicus.*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 18987-7777Р,
видане Державною реєстраційною службою України 05.06.2012 року.

На обкладинці журналу зображено один із найкрасивіших навчальних закладів України – Українську академію банківської справи, яка бере свій історичний початок у 1996 році. Головний корпус академії – це не лише красива старовинна будівля, а й пам'ятка архітектури, що поєднала в собі такі стилі, як бароко, готика й ренесанс. У 2016 році з метою оптимізації наукової діяльності було підписано Меморандум про мету та принципи об'єднання Української академії банківської справи та Сумського державного університету, згідно з яким було створено Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС» і Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету.

ЗМІСТ**ВІЙСЬКОВІ НАУКИ**

**Муленко О.О., Зюбан М.І.,
Бондаренко С.В.**
Залежність живучості стволів
стрілецької зброї від застосування патронів
післягарантійних термінів зберігання.....1

**Турчін В.М., Павленко А.М.,
Бондаренко С.В.**
Проблеми та перспективи забезпечення
підрозділів Національної гвардії України
різними видами матеріально-технічного
постачання під час ведення бойових дій
та проведення спеціальних операцій.....5

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Дмитрів І.В., Моцик Б.В.
Застосування когнітивних систем
для діагностики транспортних засобів.....11

Сеспедес Гарсія Н.В., Сеспедес Гарсія П.Д.
Моделі життєвого циклу розробки
програмного забезпечення.....17

МЕДИЧНІ НАУКИ

**Тешук В.Й., Тешук Н.В.,
Руських О.О., Бендяк О.В.**
Синдром невдалого оперативного лікування
спини в практиці військового лікаря.....21

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Довгалець О.М.
УНР та діяльність польських партій
у складі Центральної Ради.....28

Чмихало Г.Г.
Етнічні українці в лавах Французького
Іноземному Легіоні в Індокитаї та під час
Першої Індокитайської війни 1946–1954 рр...34

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Тарасенко А.А., Гайдамака М.І.
Рейнкарнація мозаїки.....42

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гаркавенко Н.В., Доскач С.С.
Психологічні особливості ставлення
молоді до смерті в період війни.....47

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Буковська І.Ю., П'ятикоп І.Б.
Педагогічні умови розвитку
універсальних компетенцій студентів
у процесі навчання іноземної мови.....51

Дубовик С.Г., Веселова Ю.В.
Організаційно-методичні основи
вивчення розділу «Текст» на уроках
української мови в початковій школі.....57

Styrkina Yuliia
Linguistic text analysis
as a method of teaching future teachers
of language and literature.....62

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Микитюк І.М., Урсаки І.М.
Перекладацькі трансформації
у процесі відтворення української
патриотичної пісні англійською мовою.....66

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Саєвич Р.В.
Особливості розробки моделі
взаємодії громадськості з органами
місцевого самоврядування.....71

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Кондратова А.М., Сабо Ж.Б., Годубева І.І.
Історико-правовий аналіз становлення
екологічного законодавства в Україні.....77

Кузнецова Ю.В., Гусев Д.А.
Правова освіта як детермінанта
формування правової культури.....82

Резворович К.Р., Щербіна Д.В.
Цивільне судочинство
в умовах воєнного стану.....86

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Дерун І.А., Цвігун Н.М.
Правове підґрунтя використання
цифрових технологій
у бухгалтерському обліку в Україні.....90

Засадний Б.А., Чубук Д.О.
Відмінності концептуальної основи
фінансової звітності за МСФЗ та НП(С)БО.....97

Костінська В.М.
Дью длідженс злиття та поглинання
підприємств у воєнний час.....102

Литвин О.Є., Поліщук С.О.
Вплив глобальної турбулентності
на світову інфляцію.....108

Stoyanets Nataliya, Hejun Zhao
Methodological approaches to the management
of vocational and technical education institutions
on the background of informatization.....113

Трач А.І.
Використання глобалізаційних процесів
інтелектуалізації для розвитку людського
капіталу України у післявоєнний період.....121

Фещенко Є.А., Ганбарова Д.Д.
Особливості ведення електронного
документообігу суб'єктами господарювання
в сучасних умовах.....127

**Харабара В.М., Грешко Р.І.,
Третьякова О.В.**
Криптовалюта як явище
нової фінансової інфраструктури:
теоретичні передумови виникнення.....134

CONTENTS

MILITARY SCIENCES

- Mulenko Oleksiy, Zyuban Mykhailo, Bondarenko Serhii**
The dependence of the survival of the barrels of shots on the use of cartridges and the post-guarantee storage period.....1
- Turchin Volodymyr, Pavlenko Anatoly, Bondarenko Serhii**
Problems and prospects of providing units of the National Guard of Ukraine with various types of material and technical supply during combat and special operations.....5

ENGINEERING SCIENCES

- Dmytriv Ihor, Motsyk Bohdan**
Application of cognitive systems for vehicle diagnostics.....11
- Cespedes Garcia Nathaly, Cespedes Garcia Patrick**
Life cycle models of software development.....17

MEDICAL SCIENCES

- Teshchuk Viktor, Teshchuk Nazarii, Ruskykh Oleksandr, Bendiak Oleksandr**
The syndrome of unsuccessful operative treatment of the back in the practice of a military doctor...21

HISTORICAL SCIENCES

- Dovgalets Oksana**
UNR and the activities of Polish parties in the Central Rada.....28
- Chmykhalo Hryhorii**
Ethnic Ukrainians in the ranks of the French Foreign Legion in Indochina and during the First Indochina War of 1946–1954...34

HISTORY OF ART

- Tarasenko Andrii, Gaidamaka Maryna**
Reincarnation of the mosaic.....42

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

- Harkavenko Nina, Doskach Svitlana**
Psychological features of the attitude of youth towards death during the war.....47

PEDAGOGICAL SCIENCES

- Bukovska Inna, Pyatikop Irina**
The pedagogical conditions for the development of the students' universal competences in the process of foreign language teaching.....51
- Dubovyk Svitlana, Veselova Yulia**
Organizational and methodological fundamentals of studying the section "Text" in the Ukrainian language lessons in primary school..... 57

Styrkina Yuliia

Linguistic text analysis as a method of teaching future teachers of language and literature.....62

PHILOLOGICAL SCIENCES

Mykytiuk Iryna, Ursaki Ivan

Translation transformations in the process of rendering ukrainian patriotic song into English.66

STATE ADMINISTRATION

Saievych Roman

Features of the development of public and local governments interaction model.....71

LAW SCIENCES

Kondratova Anna, Sabo Zhanna, Holubieva Iryna

Historical and legal analysis of the formation of environmental law in Ukraine.....77

Kuznetsova Yuliia, Husiev Dmytro

Legal education is a structural component of legal culture.....82

Rezvorovych Krystyna, Shcherbina Daria

Civil jurisdiction under the conditions of marital state..... 86

ECONOMIC SCIENCES

Derun Ivan, Tsvigun Nelia

Legal basis for the use of digital technologies in accounting in Ukraine.....90

Zasadnyi Bohdan, Chubuk Daryna

Differences in conceptual frameworks of financial reporting under IFRS and NAS.....97

Kostinska Viktoriia

Due diligence of mergers and acquisitions in wartime.....102

Lytvyn Olena, Polishchuk Snizhana

Impact of global turbulence on world inflation.....108

Stoyanets Nataliya, Hejun Zhao

Methodological approaches to the management of vocational and technical education institutions on the background of informatization.....113

Trach Andrii

Use of globalization processes of intellectualization for human capital development of Ukraine in the post-war period.....121

Feshchenko Yevheniya, Hanbarova Diana

Peculiarities of electronic document management by business entities in modern conditions.....127

Kharabara Violetta, Greshko Roman,

Tretyakova Olena

Cryptocurrency as a phenomenon of new financial infrastructure: theoretical prerequisites of emergence.....134

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-2-114-11>

УДК 373.3.31

Дубовик С.Г., Веселова Ю.В.
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ РОЗДІЛУ «ТЕКСТ» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розглянуто організаційно-методичні засади засвоєння молодшими школярами розділу «Текст» на уроках української. Саме в перший рік навчання в школі відбувається знайомство учнів з текстом, формуються уміння та навички працювати з текстом, аналізувати і редагувати його тощо. Визначено необхідність професійно-педагогічної підготовки вчителя до роботи над формуванням у молодших школярів текстологічних умінь. Дається визначення тексту загалом та які типи мовлення вивчаються в молодшій школі. Розкрито сутність визначальних ознак текстів. Акцентовано увагу на системі вивчення різних типів текстів (розповідь, опис, міркування). Робиться опис кожного з типів мовлення. Зазначено текстологічні вміння учнів початкової школи, які доцільно формувати на уроках української мови. Розглянуто основні методичні аспекти успішного формування текстологічних умінь молодших школярів. Подано загальні рекомендації щодо організації роботи над вивченням розділу «Текст» на уроках української мови. Також акцентовано увагу, як робота з текстом сприяє розвитку логічного мислення у учнів початкових класів.

Ключові слова: текст, ознаки текстів, типи текстів, текст-розповідь, текст-опис, текст-міркування, текстологічні вміння.

Dubovyk Svitlana, Veselova Yulia
Borys Grinchenko Kyiv University

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF STUDYING THE SECTION "TEXT" IN THE UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS IN PRIMARY SCHOOL

Summary. The article deals with the organizational and methodological bases of learning the section "Text" by primary school pupils at Ukrainian language lessons. The article raises a subject relevant to current educational reforms and the development of the New Ukrainian School – NUS. It is during the first year of school that pupils become familiar with the text, acquire the skills and abilities to work with the content (text), analyze and edit it. The necessity of professional and pedagogical preparation of teachers to work on the formation of textual skills in primary schoolchildren is determined. Gives a definition of text in general and what types of speech are studied in elementary school. The essence of the defining features of texts is revealed. Attention is focused on the system of studying different types of texts (text – narratives, text – descriptions, text – reasoning). Each type of speech is described. The textual skills of primary school pupils, which should be developed in Ukrainian language lessons, are indicated. The main methodological aspects of the successful formation of textual skills of primary school students are considered. General recommendations for organizing work on the study of the section "Text" in the Ukrainian language lessons are given. Focus is laid on how working with a text contributes to the development of logical thinking of elementary pupils. Certain techniques of working with a text are given which can be used in language lessons and reading lessons. It is recommended for a teacher to give preference to active forms of organizing students' learning activities in class (pair work, group work), effective methods of cooperation between teachers and students (situational learning, opinion exchange), a system of textological exercises and tasks, which will help to develop the language personality of the younger schoolchildren and their communicative competence. It is emphasized that when working on the structure of the text, the primary school teacher should familiarize students with the specific design of the initial (opening) and final (ending) parts. Attention to the regularities of text construction contributes to the development of younger students' thinking, the formation and improvement of their ability to build oral and written statements, a thorough study of the regularities of coherent speech in the following grades, and helps in the processing of educational material not only in the Ukrainian language but also in other school subjects.

Keywords: text, text features, text types, narrative text, descriptive text, reflective text, textual skills.

Постановка проблеми. Актуальність означеної проблеми визначається найважливішими завданнями, які стоять перед сучасною початковою школою у напрямі побудови досконалої системи мовної підготовки молодших школярів. Насамперед ідеться про мовленнєвий розвиток учнів початкової школи, формування й удосконалення в них умінь і навичок вільного володіння українською мовою.

Для того, щоб на належному науково-методичному рівні здійснювати роботу над засвоєнням молодшими школярами розділу «Текст» на уроках української мови, вчителю початкової школи необхідно не тільки знати логічну схему

опрацювання тексту, а і вміти оптимально поєднувати доцільні методи і прийоми, форми і засоби навчання, які були б спрямовані на активізацію розумової діяльності школярів, їхнього пізнавального інтересу, логічного мислення, творчих здібностей, розвиток умінь виявляти причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, узагальнення, а найважливіше – формування мовної особистості учня початкової школи.

Мета кожного вчителя початкової школи у навчанні української мови – навчити молодших школярів зв'язно висловлюватися, формувати в них мовно-мовленнєву компетенцію [7, с. 156–159]. Саме тому, для досягнення поставленої мети,

треба посилити й удосконалити практичну роботу з елементами тексту, виявляючи постійну увагу до аспектів навчальної роботи над ними і практичного засвоєння набутих знань, від чого залежить розвиток зв'язного мовлення і логічного мислення молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість дослідження проблеми розвитку мовлення учнів 1–4 класів у теорії вітчизняної педагогічної думки підтверджують праці В. Бадер, М. Вашуленка, С. Дорошенка, В. Каліш, А. Канищенко, К. Пономарьової, О. Ткачук, О. Хорошківської та ін.

Проблема розвитку мовлення молодших школярів у різні вікові періоди досліджена в наукових працях А. Богуш, М. Вашуленка, О. Вашуленко, Ж. Горіної, О. Кисельової, Н. Семеній, О. Трифонової, М. Черкасова; розвитку мовлення у процесі роботи з текстом – Н. Будій, Л. Варзацької, Н. Гац, О. Лобчук та ін.

Мета статті. Основною метою дослідження є обґрунтування організаційно-методичних засад вивчення розділу «Текст» на уроках української мови й організація роботи з формування текстологічних умінь учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У статті розглянемо організаційно-методичні засади вивчення розділу «Текст» у початковій школі. Насамперед розкриємо сутність і зміст поняття текст. Слово *текст* походить від латинського *textus* і перекладається як: *з'єднання, побудова, сплетіння*.

Сучасне мовознавство розглядає поняття *текст* як напрям лінгвістичних досліджень, об'єктом вивчення яких є правила побудови зв'язного висловлювання (тексту). Воно займається з'ясуванням глибинних смислів, які містяться в певному тексті. Як зазначається у Філософському енциклопедичному словнику, «текст – знаково-мовна реалізація певної системи інформації, що передбачає певну мову та виступає її практичним утіленням» [8, с. 631]. Текст становить найвищий рівень мовної системи; є одиницею мови і мовлення, реальною одиницею усної і писемної комунікації.

Розділ «Текст» є важливим складником курсу української мови в початковій школі. Український лінгводидакт, автор підручників з української мови для початкової школи М.С. Вашуленко вважає, що вивчення текстологічних знань є важливою лінгвістичною основою для формування в молодших школярів мовленнєвих умінь й навичок на усвідомленому рівні [5, с. 103–104]. Ознайомлювати молодших школярів із поняттям *текст* і деякими його істотними ознаками доцільно вже у 1 класі.

Детально розглянемо визначальні ознаки тексту, з якими учні початкової школи ознайомлюються на уроках української мови: інформативність, наявність заголовка, тематична єдність, зв'язність, структурна побудова, абзац, завершеність. Зазначимо, що основні ознаки тексту молодші школярі мають засвоювати практично, під час спостереження за мовними явищами, які наявні у зв'язному висловлюванні [3, с. 97].

Інформативність. Головна мета створення будь-якого тексту – це повідомлення інформації. Саме в цій своїй якості текст стає основною

комунікативною одиницею, оскільки сутність комунікації полягає в обміні інформацією. Інформативність як важлива властивість тексту характеризує кількість інформації, що міститься в ньому, її важливість і новизну.

Наявність заголовка. Заголовком є окреме слово, речення, словосполучення, що передують, тобто стоять на початку фрагменту тексту, позначаючи його назву. Заголовок має розкривати тему тексту або його основну думку. Він виконує особливу роль у художньому тексті, оскільки має на меті підвищення емоційного впливу на читача.

На уроках української мови робота над заголовком потребує особливої уваги вчителя, оскільки молодші школярі мають певні труднощі у доборі правильного заголовка до тексту. Найчастіше учні припускаються помилок і добирають загальні заголовки, які не відповідають темі і меті тексту. Рекомендуємо вчителів застосовувати на уроках текстологічні вправи і завдання, мета яких – навчити молодших школярів вибирати з поданих заголовків саме той, який органічно зв'язаний із темою і метою висловлювання [1, с. 15].

Тематична єдність. Цілісність, або тематична єдність тексту виявляється в тому, що всі його елементи та частини прямо чи посередньо зв'язані з предметом і завданнями мовлення, основною думкою висловлювання. Текст набуває цілісності, коли відбір матеріалу підпорядкований розкриттю основної думки або задуму автора. Зв'язне висловлювання (текст) – це не хаотичне накопичення одиниць різних мовних рівнів, а упорядкована система, у якій усе взаємопов'язано і взаємообумовлено.

Смислова цілісність тексту полягає в єдності його теми. Під темою будь-якого тексту розуміють смислове ядро, тобто узагальнений зміст тексту. У смисловій цілісності тексту відображаються ті зв'язки, які мають місце в самій дійсності (подія, процес, явище природи, світ людини тощо).

Учитель початкової школи має пояснити молодшим школярам, що текст передбачає тематичну, змістову й граматичну єдність речень у його складі. Це об'єднане певною темою висловлювання, до якого можна дібрати заголовок, який має відображати його тему. Таким чином, учні початкової школи мають усвідомити, що тема – це те, про що розповідається у висловлюванні, що заголовок – це узагальнена форма теми. Педагогові важливо пояснити дітям, що до основи будь-якого тексту належить також зміст (реалізація теми, висвітлення її) та ідея – головна думка. Важливо зазначити, що під час роботи над зв'язним висловлюванням учитель увесь час має спрямовувати учнів на те, що правильно побудований текст повинен завжди відзначатися цілісністю теми, змісту та головної думки.

Зв'язність. Це одна з найважливіших текстологічних категорій, сутність якої полягає в наявності зв'язків між окремими реченнями, абзацами та складовими частинами. Текст є зв'язним, якщо всі речення логічно зв'язані між собою і послідовно впливають одне з одного. У такому випадку читач легко опановує текст, розуміє його зміст. Якщо зв'язність відсутня, тоді зміст тексту стає незрозумілим. Отже, читач не має цілісного уявлення про текст, оскільки він не розуміє, як кожне наступне речення співвідноситься з попереднім.

Важливо зазначити, що зв'язок між реченнями у тексті здебільшого визначається зв'язком між судженнями. Учителю необхідно враховувати те, що під час побудови зв'язних висловлювань доцільно застосовувати два основних способи зв'язку між реченнями тексту (залежно від його структури) – ланцюговий і паралельний.

Ланцюговий спосіб зв'язку між реченнями тексту: повторюється попередній член речення у наступному, який несе змістове навантаження, або перетворюється в інший член; таким чином, думка попереднього розвивається, розширюється в наступному. Паралельний спосіб зв'язку між реченнями тексту: речення не зближуються одне з одним, а зіставляються. Учні початкової школи найчастіше користуються ланцюговим способом зв'язку між реченнями тексту.

Учитель початкової школи має пояснювати молодшим школярам, що речення в тексті зв'язані між собою не тільки за змістом, а й граматично. Педагог має зробити важливий висновок, що цьому сприяє порядок слів у реченнях, уживання синонімічних конструкцій, особових займенників, часових прислівників, що граматичний зв'язок між реченнями досягається часовою узгодженістю різних форм дієслова.

Будова тексту. Побудова тексту передбачає дотримання певних вимог і правил. Текст має бути зрозумілим, чітким, доступним, послідовним і логічним. Кожен текст має містити заголовок, вступ, основну частину і висновок. Кожна частина тексту є важливою, і відсутність хоча б однієї з них робить текст неповноцінним та незрозумілим.

Але бувають винятки, коли відсутня кінцівка тексту, таким чином автор дає змогу читачеві самому, на власну думку, придумати або подумати кінець оповідання. Речення в тексті мають бути зв'язані між собою, а основний зміст має зберігатися упродовж усього тексту. Від початку і до кінця текст має містити одну тему та ідею.

Відомо, що текст складається з трьох структурно-сміслових частин: зачину, основної частини і кінцівки. Знання цих частин важливе для формування в учнів початкової школи вміння будувати власні висловлювання.

Молодші школярі мають засвоїти знання про те, що у зачині повідомляється основна думка висловлювання. Таким чином, зачин виконує важливу комунікативну функцію, оскільки містить комунікативну установку. Учні початкової школи мають зрозуміти, що в основній частині розкривається тема тексту. Отже, читач дізнається про головну думку і чому текст має таку назву. Діти мають засвоїти, що розповідь підсумовується в кінцівці тексту. Таким чином, нею завершується розвиток теми.

Зазначимо, що під час опрацювання будови тексту вчитель початкової школи має ознайомити учнів зі специфічним оформленням початкової (зачин) і заключної (кінцівка) частин. Педагог має наголосити на тому, що в зачині вживаються характерні дієслівні форми, відповідні прислівники, а в кінцівці міститься підсумок, який характеризується специфічними лексичними засобами, які дають загальну характеристику або оцінку явищу, події, особі, її вчинкам. Учитель має зацентрувати увагу учнів на тому, що зачин і кінцівка часто співвідносяться між собою за змістом та основною

метою, що завершеність тексту залежить від наявності та відсутності в ньому кінцівки.

Абзац. Абзац – це така частина тексту, що являє собою смислово єдність і виділяється відступом у першому рядку. Абзац необхідний для того, щоб допомогти читачеві у сприйнятті тексту, візуально зробити його легким для сприйняття. Знання про абзац важливі і на інших уроках, тому що сприяють формуванню вміння орієнтуватись у структурі тексту, швидко знаходити потрібну частину тексту або певну думку.

Учитель початкових класів під час практичного ознайомлення учнів зі складовими частинами тексту має звертати увагу на те, що кожна його частина починається з невеликого відступу від початку рядка – абзаца. Педагогові необхідно пояснити учням, що у невеликих навчальних текстах абзаци збігаються зі складовими частинами тексту, що є й такі тексти, де основна частина може складатися з двох і більше абзаців.

Зазначимо, що найчастіше учні користуються абзацем під час складання плану, коли поділяють тексти на логічно завершені частини. Текстологічні знання про поділ тексту на абзаци, практичні вміння скласти план тексту, ділити його на основі плану на окремі абзаци є базовими, оскільки є основою під час написання учнями переказів та власних творів.

Завершеність. Завершеність тексту – це вичерпний за змістом і структурою вияв задуму автора. У лінгвістиці тексту завершеність розглядається через співвідношення змісту тексту і його назви, яка становить стислий зміст тексту. Мовознавці визначають поняття *завершеність тексту* як функцію задуму, покладеного в основу твору та розгорнутого у повідомленнях, описах, роздумах, оповідях та інших формах комунікативного процесу.

Таким чином, на уроках української мови під час опрацювання розділу «Текст» учитель початкової школи має обов'язково ознайомити молодших школярів із визначальними ознаками зв'язних висловлювань (текстів). На нашу думку, така систематична і послідовна цілеспрямована робота вчителя сприятиме успішному формуванню текстологічних умінь і навичок учнів початкових класів.

Сучасна програма з української мови передбачає ознайомлення учнів перших – четвертих класів із різними типами текстів, а саме: розповідями, описами, міркуваннями. На цьому етапі основна мета вчителя початкової школи на уроках вивчення розділу «Текст» – не тільки ознайомити учнів із різними типами текстів, навчити знаходити характерні ознаки цих типів тексту, але й формувати вміння будувати тексти, різних типів тощо.

Кожен із типів текстів має свої особливості. Розглянемо різні типи текстів, які вивчаються в початковій школі у розділі «Текст», і дамо їм стислу загальну характеристику.

Текст-розповідь. У такому тексті подається інформація про події, явища, вчинки людей (або персонажів, якщо текст – художній). До такого тексту можна поставити питання: *що сталося? що відбулося?* Головне призначення текстів-розповідей – показати, як розвивалась та чи інша подія, тобто відтворити хід зображуваних подій. Струк-

турні компоненти тексту-розповіді – зв'язка, розгортання подій, кульмінація та розв'язка. Ці складники прямо співвідносяться з частинами тексту – зачин, основна частина, кінцівка.

Текст-опис. Це текст, у якому послідовно подаються ознаки, характерні для людини, явища, зображуваного предмета або історичної епохи. Текст-опис створює загальне уявлення про предмет, явище. В основу такого типу тексту кладуть найпростіші ознаки описуваного об'єкта. Описи дуже часто використовуються у художніх творах. У такому тексті містяться відповіді на питання: *який?* є предмет або *яка?* є людина чи подія. Опис може бути в будь-якому часі, але – без змішування часових рамок. Звичайно, тексти-описи дуже різноманітні; це залежить від різних умов. Важливу роль відіграє сам об'єкт опису: неживий чи живий (опис предмета або людини, тварини): портрет, пейзаж, подія тощо.

Текст-міркування. Найчастіше це міркування героя (або автора) над тим чи іншим явищем. Такий текст має на меті з'ясувати будь-яке поняття, розвинути, довести або спростувати будь-яку думку. До такого тексту можна поставити питання: *чому?* Тексти-міркування на своєму початку містять тезу (твердження), а далі – доведення чи спростування.

Зазначимо, що міркування – це ланцюг умовиводів на будь-яку тему, викладених у послідовній формі. Варіантом міркування вважають визначення і пояснення, що існують у наукових текстах, під час масової комунікації. Інколи на початку тексту ставиться питання, на яке далі дається логічна, обґрунтована відповідь.

Під час засвоєння розділу «Текст» учні початкової школи засвоюють текстологічні знання, на основі яких формуються текстологічні вміння і навички. Розкриємо сутність і зміст означеного поняття. Український мовознавець, доктор філологічних наук Дорошенко С.І. визначив поняття текстологічні вміння. На його думку, текстологічні вміння – це вміння визначати тему тексту, його заголовок, основну думку, ключові слова, початкове і кінцеве речення. Дослідник акцентує увагу і на таких текстологічних уміннях, а саме: орієнтування в побудові тексту, поділ тексту на смислові частини й уміння аналізувати кожен з частин, передавати зміст тексту, виділяти головне, виділяти фактичну й емоційну інформацію тексту» [4, с. 101].

Конкретизуємо текстологічні вміння, зазначені у програмі з української мови для початкової школи, якими мають оволодіти учні впродовж чотирьох років навчання, а саме: відрізнити текст від окремих речень, навіть об'єднаних спільною темою; визначати тему зв'язного висловлювання; оцінювати наявний у тексті заголовок, співвідно-

сити його з темою тексту або головною думкою; вибирати з-поміж поданих заголовків той, який найбільше відповідає тексту; знаходити в тексті ключові слова, речення, які відображають головну думку; виявляти окремі засоби міжфразових зв'язків і користуватися ними у власних висловлюваннях; визначати і самостійно створювати структурні частини тексту (зачин, основну частину, кінцівку); розрізняти основні типи текстів – розповідь, опис та міркування.

Зазначимо основні текстологічні вміння, які необхідно формувати в учнів початкової школи під час побудови власних висловлювань різних типів: забезпечувати тематичну єдність і зв'язність викладу думки; розкривати подану тему, дотримуючись логіки викладу; виражати в тексті його головну думку; добирати відповідний заголовок, який відображав би тему або головну думку висловлювання; правильно використовувати засоби міжфразового зв'язку; забезпечувати в тексті наявність усіх його структурних компонентів (складові частини – зачин, основна частина, кінець); урахувати найтипівіші особливості, характерні для різних типів тексту (розповідей, описів, міркувань).

Важливо зазначити, що ефективність роботи з вивчення розділу «Текст» на уроках української мови в початкових класах залежить від добору і застосування вчителем доцільних методів і прийомів, форм і засобів навчання. Рекомендуємо педагогові надавати перевагу активним формам організації навчальної діяльності учнів на уроках (роботи в парі, робота у групі), ефективним способам співпраці вчителя й учнів (ситуативне навчання, обмін думками), системі текстологічних вправ і завдань, які допоможуть у формуванні мовної особистості молодшого школяра і її комунікативної компетентності [2, с. 176].

Висновки. Вивчення розділу «Текст» на уроках української мови в початковій школі має важливе значення для мовленнєвого розвитку особистості молодшого школяра. Ознайомлення з текстом як одиницею мови і мовлення сприяє досягненню найважливішої мети початкового курсу української мови – навчити молодших школярів зв'язно висловлюватися, тобто будувати зв'язні тексти, які були б зорієнтовані на тему, мету адресата висловлювання і враховували мовленнєву ситуацію.

Увага до закономірностей побудови тексту сприяє розвитку мислення молодших школярів, формуванню й удосконаленню їхніх умінь будувати усні й письмові висловлювання, ґрунтовно му вивченню закономірностей зв'язного мовлення у наступних класах, допомагає в опрацюванні навчального матеріалу не тільки з української мови, а і з інших шкільних предметів.

Список літератури:

1. Бадер В.І. Взаємозв'язок у розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів : автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Київ : Київський НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. 40 с.
2. Богущ А.М., Трифонова О.С., Кисельова О.І., Горіна Ж.Д., Черкасов М.Л. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 272 с.
3. Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту : метод. пос. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. 112 с.
4. Дорошенко С.І. Розвиток мовлення молодших школярів. Київ : Освіта, 2017. 124 с.
5. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Літера ЛТД, 2011. С. 102–117.

6. Семеній Н.О. Комунікативні вміння як основа успішної партнерської взаємодії майбутнього вчителя. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 3 (204). С. 78–91.
7. Ткачук О.С. Мовно-мовленнєва компетенція на уроках української мови в початкових класах. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2009. Вип. 44. С. 156–159.
8. Філософський енциклопедичний словник. Київ : «Абрис», 2002. С. 631.

References:

1. Bader V.I. (2004) *Vzaiemozviazok u rozvytku usnogo i pysemnogo movlennia molodshykh shkoliariv: avtoref. dys. ... doktora ped. nauk: 13.00.02 [Interrelationship in the development of oral and written speech of younger schoolchildren]*. Kyiv: Kyivskiy NPU im. M.P. Drahomanova, 40 p.
2. Bohush A.M., Tryfonova O.S., Kyselova O.I., Horina Zh.D., Cherkasov M.L. (2008) *Formuvannia movnoi osobystosti na riznykh vikovykh etapakh: monohrafiia [The formation of linguistic personality at different age stages: monograph]*. Odesa: PNTs APN Ukrainy, 272 p.
3. Varzatska L.O. (2001) *Navchannia movy ta movlennia na osnovi tekstu: metod. pos. [Text-based language and speech learning]*. Kamianets-Podilskiy: Abetka, 112 p.
4. Doroshenko S.I. (2017) *Rozvytok movlennia molodshykh shkoliariv [Speech development of younger schoolchildren]*. Kyiv: Osvita, 124 p.
5. Vashulenko M.S. (2011) *Metodyka navchannia ukrainskoi movy v pochatkovii shkoli: navchalno-metodychni posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv [Methods of teaching the Ukrainian language in primary school]*. Kyiv: Litera LTD, pp. 102–117.
6. Semenii N.O. (2022) *Komunikatyvni vminnia yak osnova uspishnoi partnerskoi vzaiemodii maibutnoho vchytelia [Communication skills as the basis of successful partnership interaction of the future teacher]*. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, no. 3 (204), pp. 78–91.
7. Tkachuk O.S. (2009). *Movno-movlennieva kompetentsiia na urokakh ukrainskoi movy v pochatkovykh klasakh [Speech and language competence in Ukrainian language lessons in primary grades]*. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Pedagogichni nauky*, vol. 44, pp. 156–159.
8. *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk (2002) [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: "Abrys", p. 631.

Науковий журнал
«Молодий вчений»

№ 2 (114) лютий 2023 р.

Щомісячне видання

Коректор: В. Бабич
Дизайн: В. Савельєва
Комп'ютерна верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація редакції
журналу «Молодий вчений»:
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, буд. 6/1
Телефони: +38 (095) 778 74 79, +38 (067) 695 64 10
E-mail: info@molodyivchenyi.ua
Сайт: www.molodyivchenyi.ua

Підписано до друку 28.02.2023 р.
Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Цифровий друк.
Ум.-друк. арк. 17,21. Тираж 100 прим.
Зам. 0223-120.

Видавництво «Молодий вчений»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, буд. 6/1
Телефони: +38 (095) 778 74 79, +38 (067) 695 64 10
E-mail: info@molodyivchenyi.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7641 від 29.07.2022 р.